

GOYA (1746-1828)

OBRA: SATURNO DEVORANDO AO SEU FILLO

AUTOR: FRANCISCO DE GOYA Y LUCIENTES

ESTILO: Precursor do Expresionismo

CRONOLOXÍA: 1820-1823

MATERIAL: Pintura mural pasada a lenzo

MEDIDAS: 146 cm x 83 cm

LOCALIZACIÓN: Museo do Prado

(CONTEXTO HISTÓRICO-ARTÍSTICO E CARACTERÍSTICAS XERAIS)

COMENTARIO

A temática é mitolóxica pois, segundo a mitoloxía, o deus Saturno ou Cronos debía eliminar a todos os seus fillos para evitar que o destronasen. Así, cando nacían da súa muller, Rea, el directamente comíaos. Con todo, a súa muller, tras nacer Xúpiter e Xuno, tan só lle mostrou ao pai a segunda poñendo en lugar de Xúpiter unha pedra que vestiu como unha boneca. Saturno, persuadido polo engano, comeu a pedra mentres que Rea fixo criar secretamente a Xúpiter na illa de Creta. Finalmente, cumpríndose a profecía, Xúpiter destronou ao seu pai converténdose no pai dos deuses.

Con fondo negro, represéntanos de corpo enteiro a un personaxe esvaecido, cuxa deformidade é evidente e que produce moito máis dramatismo na escena. Outro elemento que representa dita crueldade é que apenas existe debuxo, senón unha simple mancha que sae da nada escura. Goya representa ao deus como un verdadeiro monstro, cuns ollos saltóns e atormentados, tolos de ira. Así, representa ao tempo como un animal inexplicable que nos devora, é dicir, o tema mitolóxico é un mero pretexto para falarnos da brevedade da vida.

É unha obra chea de dramatismo, sobre todo visto en dous puntos: a boca do deus desgarrando a carne do seu propio fillo e a mancha de cor representa o sangue. Esta última é verdadeiramente desconcertante, xa que é unha simple mancha, sen debuxo, resaltando o carácter espontáneo.

Goya nesta obra amósase como un pintor revolucionario, que prescinde do debuxo que é substituído por grandes manchas de pintura. As formas monstruosas de bruxas e monstros, como a obra que estamos comentando, mostra a visión máis escura do ser humano. Esta visión acentúase en Goya co paso dos anos, froito da súa xordeira que o illa do mundo e da súa experiencia durante a Guerra da Independencia contra os franceses.

Esta obra forma parte das chamadas *Pinturas negras* de Goya, non só polas tonalidades escuras dominantes senón pola temática elixida polo autor. Esta serie mostra por unha banda a un pintor revolucionario que se afasta de calquera academicismo e, doutra banda, preséntasenos o pintor como unha persona cunha visión tremendamente pesimista do ser humano.

Esta obra pertence á última etapa da obra de Goya. Se nos seus primeiros anos participa do Rococó ata achegarse a unha pintura propia e personal, nos últimos anos Goya achégase a unha expresividade plena e torturada. En 1819, canso e decepcionado polo retorno do Absolutismo con Fernando VII, un Goya

vello e cada vez máis á marxe das actividades oficiais, instálase nunha finca nas proximidades de Madrid, a chamada **Quinta do Xordo**, e refúxiase nela fuxindo dunha sociedade que despreza. Nas súas paredes levaría a cabo nos anos seguintes un impresionante conxunto pictórico, as pinturas murais que reciben o nome de **Pinturas negras**, tanto pola súa gama de cor, reducida case ao branco, o negro e determinados tons castaños ou dourados verdosos, como pola súa negra significación de pesimismo sombrío ao representar a crónica negra de España, feitas para el mesmo sen condicionantes, dando renda solta aos seus monstros, como a violencia, a bruxería ou a degradación. O conxunto das *Pinturas negras* son un gran alegato en contra da Humanidade, da Historia ou da Razón. É o antineoclasicismo. Nesas pinturas desaparece totalmente a alegría e a xuventude das primeiras obras do pintor. Todo é horror, patetismo e dixeración. As personaxes son deformes, sombrías, fantásticas e lúgubres, aullando e xesticulando, dentro dunha atmosfera siniestra, de cores apagados e sombríos, empregando o negro, ocre, pardo e vermellos brillantes, preludiando o Expresionismo do S.XX. Goya penetra no mundo do subconsciente, do visionario, da alucinación, polo que moitas destas pinturas son moi difíciles de interpretar. A técnica simplifica aquí as imaxes, executadas con gran liberdade, colocando pinceladas de cor pura, sen mesturar e manchas de cor.

A interpretación en detalle presenta aínda moitos puntos escuros, pero a idea xeral da maldade do mundo, a crueldade cega e a inútil esperanza, parecen suficientemente explícitas. Quizais de todas estas visións atormentadoras, a máis terrible sexa a pintura titulada **Saturno devorando ao seu fillo**. O mito alude ao Tempo devorador das súas propias criaturas. O Goya ancián, atormentado pola súa visión abatida do mundo, sentiu con dolorosa intensidade o absurdo do paso do tempo que lle abocaba á morte. É un dos temas máis impactantes das *Pinturas negras*, de increíble horror, violencia e negación do mundo clásico defendido polos neoclásicos. É unha das máis terribles de todo o conxunto, xa que poucas veces se representou una Historia da Arte a expresión de tanta crueldade. As *Pinturas negras*, das que forma parte esta obra, foron obxecto de distintas interpretacións, a aínda hoxe os estudosos non chegaron a un consenso. Goya baséase na mitoloxía, pero ao mesmo tempo pode ser unha alegoría da voracidade da tiranía de Fernando VII ou de España devorando aos seus fillos máis preclaros. As temáticas tan variadas das mesmas (escenas cotiás, mitolóxicas ou enigmáticas) seguen impactando polo seu dramatismo, acentuado pola paleta escura que utiliza Goya, e polo moderno expresionismo co que se plasma a intensidade das actitudes.

Este lenzo é, pois, unha das súas visións máis crueis e un dos puntos de partida do expresionismo moderno, polo que está considerado como precursor do Expresionismo do S.XX. Segundo isto, pode cualificarse a Goya como expresionista *avant la lettre*.

Todas as pinturas da casa –na que Goya apenas habitou, pois en 1823, ao marchar a Francia, regalouna ao seu neto– foron adquiridas en 1873 polo barón belga Émile d'Erlanger, que as fixo pasar a lenzo e regalounas ao Prado en 1881.